04/07/2022

Παρουσίαση βιβλίου Π. Παυλόπουλου: Η διαχρονική οφειλή της Ευρώπης στην Ελλάδα

/ Γνώμες

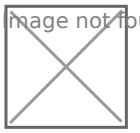

Κυκλοφόρησε πρόσφατα το νέο βιβλίο του πρώην Προέδρου της Δημοκρατίας (π.ΠτΔ) καθηγητή Προκόπη Παυλόπουλου με τίτλο "Η διαχρονική "οφειλή" της Ευρώπης στην Ελλάδα – Το "δάνειο-δωρεά" του Ελληνικού πολιτισμού", από τις εκδόσεις Gutenberg.

Στο νέο του πόνημα ο π.ΠτΔ αναφέρεται στην ανεκτίμητη συνεισφορά του αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού στη δημιουργία του Ευρωπαϊκού πολιτισμικού οικοδομήματος αλλά και γενικότερα του δυτικού οικοδομήματος ενώ εκφράζει τις σκέψεις και τους προβληματισμούς του για τη πνευματική παρακμή της εποχής μας και την υπεράσπιση του Ευρωπαϊκού ιδεώδους και πολιτισμού. Όπως αναφέρει ο κ. Πρ. Παυλόπουλος ο μεγάλος Γάλλος συγγραφέας και φιλόσοφος Paul Valery το 1919 περιέγραψε τα διακριτά γνωρίσματα του Ευρωπαίου και του Ευρωπαϊκού πολιτισμού τα οποία βασίζονται στο τρίπτυχο Αθήνα-Ρώμη-Ιερουσαλήμ. Σήμερα είναι ευρέως αποδεκτό ότι οι τρεις πυλώνες του Ευρωπαϊκού πολιτισμού είναι:

Α) Το αρχαίο Ελληνικό πνεύμα,

Β) Η θεσμική κληρονομιά της αρχαίας Ρώμης, και

Γ) Η χριστιανική διδασκαλία.

'Όπως αναφέρει ο κ. Πρ. Παυλόπουλος ο αρχαίος Ελληνικός πολιτισμός συνέβαλε αναμφισβήτητα στη δημιουργία του Ευρωπαϊκού και κατ' επέκταση του δυτικού πολιτισμού για δύο κυρίως λόγους. Ο πρώτος σχετίζεται με τα επιτεύγματα της αναγέννησης (και θα μπορούσε ίσως να λεχθεί και εμμέσως με τα επιτεύγματα της επιστημονικής επανάστασης το 17ο αιώνα καθώς και του διαφωτισμού τον 18ο) τα οποία φέρνουν τη σφραγίδα του αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού ενώ ο δεύτερος με το διάλογο των πολιτισμών που είναι απαραίτητος για την ειρηνική συνύπαρξη και

τη ειρηνική συν-δημιουργία του μέλλοντος μεταξύ των λαών ιδιαίτερα στη ταραγμένη εποχή που ζούμε.

Όπως αναφέρει ο συγγραφέας ο αρχαίος Ελληνικός πολιτισμός είναι ένας πολιτισμός του γραπτού λόγου με πλούσια πολιτισμική παραγωγή και κληρονομιά. Η ύπαρξη του γραπτού λόγου έδωσε τη δυνατότητα ώστε οι πνευματικές αναζητήσεις, οι προβληματισμοί και τα πνευματικά δημιουργήματα να αποτυπωθούν σε γραπτά κείμενα, να διαδοθούν και να διασωθούν. Η Ελληνική γλώσσα έδωσε τη δυνατότητα δημιουργίας γραπτών κειμένων τα οποία επέτρεψαν τη σύγκριση τους, τη δημιουργία σύνθετων σκέψεων και εκφράσεων καθώς και την επινόηση της "λογικής" σαν ένα πρωταρχικό είδος επιστήμης. Στην αρχαία Ελλάδα, αναφέρει ο π.ΠτΔ γεννήθηκαν η επιστήμη και η φιλοσοφία καθώς αναπτύχθηκε η μέθοδος της μετατροπής της πληροφορίας σε γνώση και της γνώσης σε σοφία. Οι αρχαίοι Έλληνες κατάφεραν πρώτοι να απομαγεύσουν τον κόσμο δηλαδή σταδιακά πέτυχαν την απαλλαγή της επιρροής των μύθων στον άνθρωπο όσον αφορά τη κατανόηση του κόσμου και την επινόηση της εξήγησης των διαφόρων φυσικών φαινομένων με τη παρατήρηση, τη κατανόηση και τη διαύγαση. Η συμβολή των αρχαίων Ελλήνων στην επιστήμη των μαθηματικών είναι αξιοσημείωτη και αποτελεί ένα καλό παράδειγμα ανάπτυξης της επιστήμης τη περίοδο αυτή. Παράλληλα, αναφέρει, στην αρχαία Ελλάδα αναπτύχθηκε ο θεσμός της άμεσης δημοκρατίας, η απέχθεια στο δεσποτισμό – ο οποίος είναι αντίθετος στο ελεύθερο πνεύμα – και η αγάπη στην ελευθερία. Οι αρχαίοι Έλληνες υπερασπίσθηκαν την άμεση δημοκρατία και την ανοικτή κοινωνία που δημιούργησαν όταν αντιμετώπισαν την επίθεση δεσποτικών καθεστώτων από την ανατολή. Η απόκρουση της επίθεσης του βασιλείου των Περσών και η ήττα του αποτελεί μία απόδειξη της ανωτερότητας του αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού – φιλελεύθερου, ανοικτού και δημοκρατικού – έναντι των τότε δεσποτικών καθεστώτων της ανατολής.

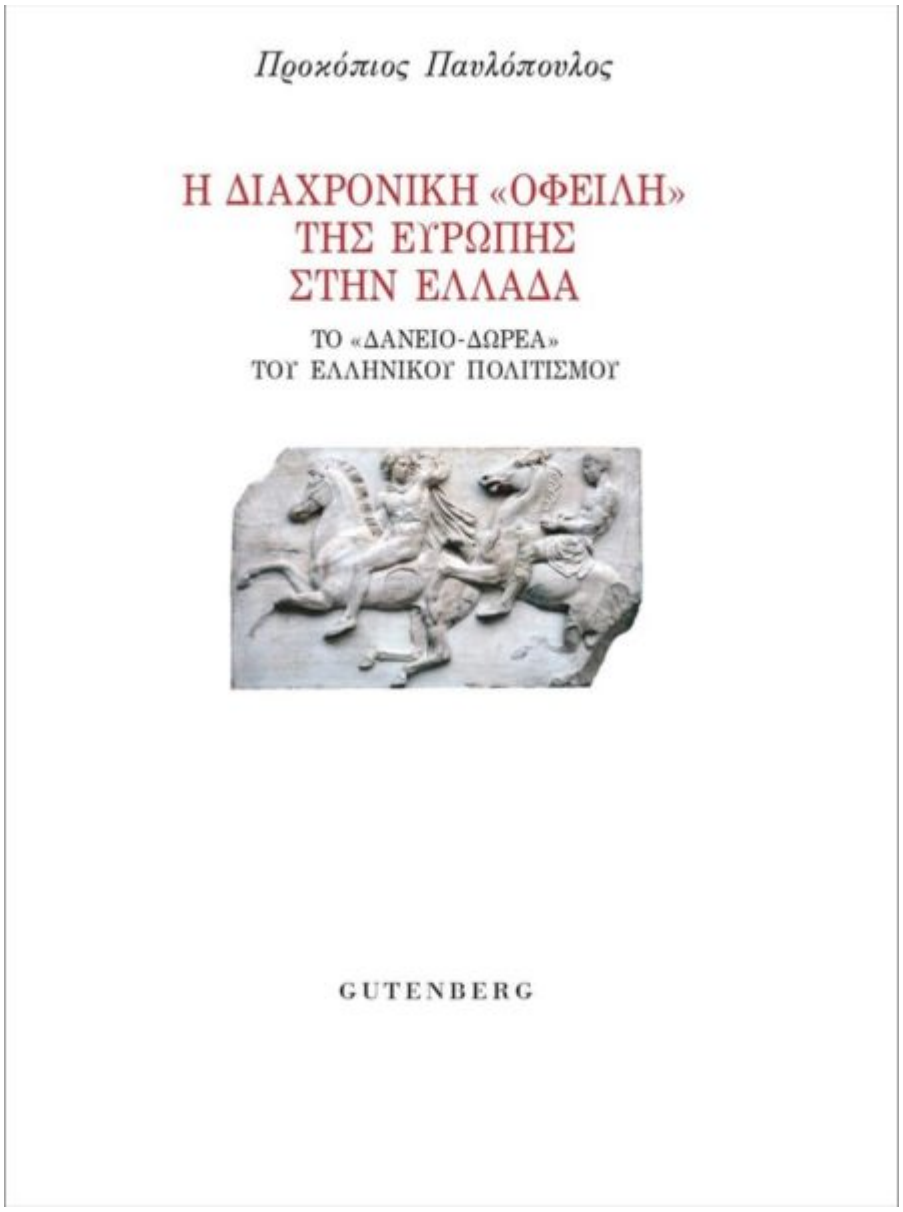

Όπως αναφέρει ο κ. Πρ. Παυλόπουλος η θεώρηση της ελευθερίας απασχόλησε τις φιλοσοφικές σχολές στην αρχαία Ελλάδα. Η σύνδεση της ελευθερίας με το στοχασμό, τη προσωπική ευθύνη και τη στωικότητα αποτέλεσε σημαντικό μέρος του προβληματισμού των διαφόρων φιλοσοφικών σχολών της αρχαίας Ελλάδας οι οποίες συστηματικά διερεύνησαν τις έννοιες της εσωστρεφούς (ενδοσκοπικής) και της εξωστρεφούς (η οποία αφορά τις επιλογές εξωτερικής δράσης) ελευθερίας. Πολλές φορές όπως συμβαίνει και σήμερα οι πολιτισμοί περικαραχώνονται και απομονώνονται μέσα στο στενό πεδίο τους δημιουργώντας ένα αγεφύρωτο χάσμα το οποίο επιδεινώνει τις υπάρχουσες διαφορές με άλλους. Αυτό το χάσμα μπορεί να αμβλύνει και να γεφυρώσει ο Ελληνικός πολιτισμός με τη κλίση που έχει για γόνιμο διάλογο. Σημαντική βοήθεια στη δυνατότητα του να διαλέγεται και να συνομιλεί με άλλους πολιτισμούς, αναφέρει ο συγγραφέας, αποτελεί η Ελληνική γλώσσα η οποία παράλληλα συνέβαλε στη διαμόρφωση της παιδείας αλλά και στη

διάσωση των πνευματικών δημιουργημάτων του αρχαίου Ελληνικού κόσμου. Η συμβολή της αρχαίας Ρώμης στη διαμόρφωση του Ευρωπαϊκού ιδεώδους, τονίζει ο π.ΠτΔ, είναι αδιαμφισβήτητη. Η θεσμική και πολιτειακή οργάνωση της αρχαίας Ρώμης απετέλεσε οδηγό για τη μετέπειτα οργάνωση των Ευρωπαϊκών κρατών. Σημαντικοί θεσμοί στην αρχαία Ρώμη υπήρξαν η σύγκλητος, οι λαϊκές συνελεύσεις, η συμμετοχή των πολιτών στα κοινά αλλά και η θέσπιση δικαιωμάτων στους Ρωμαίους πολίτες. Η δημιουργία και η αποτελεσματική διοίκηση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας έγινε εφικτή με τη δημιουργία ενός ισχυρού κράτους και του κατάλληλου νομικού πλαισίου απαραίτητου για τη κανονιστική ρύθμιση των κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων της Ρωμαϊκής κοινωνίας. Στα πλαίσια αυτά η έννοια του δημοσίου συμφέροντος – διακριτή από εκείνη του ιδιωτικού συμφέροντος – απέκτησε ιδιαίτερη σημασία, νομιμοποίησε τη λειτουργία του ισχυρού Ρωμαϊκού κράτους και επικυριάρχησε επί του ιδιωτικού συμφέροντος. Στο κανονιστικό και δικαιακό πλαίσιο και τους θεσμούς που δημιουργήθηκαν στην αρχαία Ρώμη, απαραίτητα την εποχή αυτή για την εύρυθμη λειτουργία της μεγάλης Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας (η οποία είχε εντελώς διαφορετική δομή από εκείνη των πόλεων-κρατών της αρχαίας Ελλάδας) στηρίχθηκαν αιώνες μετά πολλοί από τους θεσμούς που χαρακτηρίζουν τις σύγχρονες αντιπροσωπευτικές δημοκρατίες της δύσης όπως π.χ. το κράτος δικαίου, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των πολιτών κ.α. Εκτός από τη συμβολή της αρχαίας Αθήνας και της αρχαίας Ρώμης σημαντική είναι και η συμβολή της χριστιανικής διδασκαλίας στη διαμόρφωση του Ευρωπαϊκού ιδεώδους αναφέρει ο κ. Πρ. Παυλόπουλος. Η χριστιανική διδασκαλία – έχοντας ανθρωπιστικά ιδεώδη – θεώρησε τον άνθρωπο σαν μία αυτοτελή προσωπικότητα με τη δική της αξία όχι μόνο σαν άτομο αλλά και σαν μέλος του κοινωνικού συνόλου, σαν κοινωνία προσώπων. Η θεώρηση της "κοινωνίας προσώπων" καθόρισε την έννοια της "κοινωνίας των πολιτών" που αποτελεί σημαντική συνιστώσα του Ευρωπαϊκού πολιτισμού. Παράλληλα η θεώρηση της "κοινωνίας προσώπων" συνέβαλε στη προώθηση της έννοιας της αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών η οποία αποτελεί θεμελιώδη αξία του Ευρωπαϊκού πολιτισμικού οικοδομήματος. Επιπλέον η έννοια της ειρήνης μεταξύ των ανθρώπων, βασικό συστατικό της χριστιανικής διδασκαλίας, αποτελεί θεμελιώδη λίθο του Ευρωπαϊκού ιδεώδους. Η δικαιοσύνη, αναφέρει ο συγγραφέας, έχει τις ρίζες της στο Πλάτωνα και στον Αριστοτέλη και αργότερα στην αρχαία Ρώμη. Συνδυαζόμενη με την αρχή της αλληλεγγύης η δικαιοσύνη συνέβαλε στην ανάδυση της έννοιας της "κοινωνικής δικαιοσύνης" η οποία αποτελεί σημαντική αξία του Ευρωπαϊκού πολιτισμικού οικοδομήματος. Όπως αναφέρει ο π. ΠτΔ η μεγάλη σύγχρονη Ελληνίστρια Jacqueline de Romilly έδωσε τη πληρέστερη απάντηση στο ερώτημα γιατί η Ελλάδα δια του πολιτισμού της αποτελεί θεμελιώδη πυλώνα του Ευρωπαϊκού και γενικότερα του δυτικού πολιτισμού.

Σύμφωνα με την Jacqueline de Romilly η Ελλάδα προσέφερε τη τέλεια και ιδανική έκφραση της ελευθερίας και της δικαιοσύνης. Αυτές οι αρχές συνέβαλαν στη γέννηση της φιλοσοφίας με επίκεντρο το σεβασμό των νόμων ενάντια στη βία στο δεσποτισμό και την αυθαιρεσία.

Αργότερα οι τραγικοί Αισχύλος και Σοφοκλής με τα έργα τους "Προμηθέας δεσμώτης", "Αντιγόνη", "Οιδίποδας τύραννος" καθώς και ο Θουκυδίδης στο πεδίο της ιστορίας συνέβαλαν στη διάχυση του Ελληνικού φωτός αρχικά στη Ρώμη και μετέπειτα στην Ευρώπη και τη δύση. Ολοκληρώνοντας το πολύτιμο πόνημα του ο κ. Πρ. Παυλόπουλος εκφράζει την αγωνία του για την εποχή μας η οποία χαρακτηρίζεται από "πνευματική παρακμή" με έμφαση στη διατύπωση εφήμερων σκέψεων χωρίς ιδιαίτερο νόημα που κινούνται στον αστερισμό του εντυπωσιασμού και της μετριότητας. Διαπιστώνει ότι παρατηρείται έλλειψη γνήσιων ιδεών απαραίτητων για τη δημιουργία φιλοσοφικής πολιτικής σκέψης. Στο μάλλον δυστοπικό μέλλον που αναφαίνεται ο συγγραφέας θεωρεί σκόπιμο να αναφερθεί στα λόγια του Thomas Mann ενός πολύ σημαντικού Γερμανού συγγραφέα και διανοούμενου που έζησε τη φρίκη του φασισμού και του ναζισμού και υπερασπίστηκε τα ιδανικά της ελευθερίας "…. Είναι φανερό πως ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει (χωρίς ελευθερία) σε μια ατομιστική διασπορά που δεν θα είναι ίσως ανθρωπιά …." .

Ολοκληρώνοντας τη μελέτη του νέου αξιόλογου πονήματος του π. ΠτΔ σκέφθηκα ότι ίσως το μέλλον αποδείξει ότι η διαφαινόμενη σήμερα παρακμιακή πορεία του Ευρωπαϊκού πολιτισμού, η οποία είχε επισημανθεί στο παρελθόν και από τον Oswald Spengler, ίσως μπορέσει να αποσοβηθεί και το Ευρωπαϊκό ιδεώδες, στη δημιουργία του οποίου έχει συμβάλει η κλασσική Ελληνική αρχαιότητα, να προσφέρει τη δυνατότητα στο Homo Sapiens να προχωρήσει στο μέλλον σε νέα φωτεινά επιτεύγματα.

Α) Paul Valery (1871-1945). Γάλλος ποιητής, συγγραφέας και φιλόσοφος μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας.

Β) Jacqueline de Romilly (1913-2010). Γαλλίδα φιλόλογος και Ελληνίστρια. Ήταν η πρώτη γυναίκα καθηγήτρια στο College de France και η δεύτερη γυναίκα που ανακηρύχθηκε ισόβιο μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας.

Γ) Thomas Mann (1875-1955). Γερμανός συγγραφέας, βραβευμένος με το Νόμπελ Λογοτεχνίας. Υπήρξε ένας από τους σπουδαιότερους συγγραφείς του 20ού αιώνα.

Δ) Oswald Spengler (1880-1936). Γερμανός ιστορικός και φιλόσοφος.

Στο απαισιόδοξο βιβλίο του "Η παρακμή της Δύσης" διατυπώνει την άποψη ότι οι

πολιτισμοί μπορούν να θεωρηθούν σαν οργανισμοί που γεννιούνται, αναπτύσσονται, ακμάζουν και πεθαίνουν δηλαδή δεν είναι αιώνιοι. Χωρίζοντας τους πολιτισμούς της ιστορίας σε οκτώ αναφέρει ότι η ζωή του κάθε ενός είναι περίπου 1.000 έτη. Στο προαναφερθέν έργο του προβλέπει τη παρακμή του δυτικού πολιτισμού, επισημαίνοντας ως σημάδια κατάρρευσής του την επικρατούσα δύναμη του , την κυριαρχία των μέσων μαζικής ενημέρωσης και την έλλειψη πρωτότυπων διανοουμένων και δημιουργών σε όλους τους τομείς του πολιτισμού και της παιδείας.

* **Ο Γιάννης Στυλ. Βουρδουμπάς, είναι χημικός μηχανικός ΕΜΠ, M.Sc., Ph.D.**

Πηγή: www.haniotika-nea.gr